

Høringssvar vedrørende rapport om et bedre organisert strømnnett i Norge.

Generelt

Vi vil først og fremst uttrykke vår fulle støtte til høringssvarene fra KS Bedrift og DEFO. Dette er godt bearbejdede og begrunnede svar som disse organisasjonene kan være godt fornøyde med.

Derimot ser vi at selve rapporten inneholder flere svakheter, hvor den mest alvorlige er den utbredte bruken av påstandsargumenter i en retning som er veldig lett å identifisere (sammenslåing av nett, funksjonelt skille, nøytralitet). I tillegg er det en del misbruk av statistikk for å "bevise" påstandene. Vi vil peke på mange slike tilfeller i høringssvaret vårt.

Rapporten bekrefter det som de aller fleste er klar over: Norge har et vel fungerende kraftnett. Videre sies det at antall selskaper ikke er av betydning bare de er effektive. Likevel foreslås det en rekke nye tiltak i rapporten som vil gi en helt annen eierstruktur til nettet uten at de negative konsekvensene av forslagene er grundig vurdert. Vi savner helhetlige og langsiktige vurderinger som kommer hele befolkningen til gode. Politikernes fremste oppgave er å ivareta befolkningens, samfunnets og lokalsamfunnets langsiktige interesser. Vi opplever rapporten å være i strid med disse oppgavene da Norge som helhet ikke blir ivaretatt. Rapportens foreslåtte tiltak representerer flere nye dreininger på den sentraliseringsskruen som i mange år allerede har fått mange omdreininger. Rapportens tiltak medfører en storstilt flytting av blant annet makt og kompetanse til sentrale strøk, mens det argumenteres for at dette har samfunnsøkonomisk stor nytte. Argumentasjonen om «samfunnsøkonomisk nytte» gjentas flere ganger uten dokumentasjon. Man bør vel også ta i betraktning betydningen av å bidra til levedyktige lokalsamfunn, slik at etablert infrastruktur fortsatt kan utnyttes?

2.4.4/2.4.5 Drifts- og vedlikeholdskostnader, Leveringskvalitet

I tillegg til at rapporten er full av påstandsargumenter brukes i en del tilfeller statistisk materiale til å dokumentere påstander uten å forsøke å analysere hva som ligger bak tallene. Dette kan enkelt illustreres ved å se på side 25 i rapporten, figur 16 og 17, samt tekst. Her ser vi gjennomsnittlige drifts- og vedlikeholdskostnader per abonnent og per km nett, hvor de store selskapene kommer noe bedre ut enn de mindre. Det disse grafene ikke forteller er at store selskaper i stor grad forsyner områder i og omkring de største byene i landet. I slike områder er nettet i hovedsak kabelnett, og derfor lite påkjent av vær og klimaforhold (kanskje med unntak av lyn). Mindre selskaper har sin virksomhet i distriktene, og der er det mye luftnett som selvsagt er meget værutsatt. Da gir det seg selv at DV-kostnadene per km nett i gjennomsnitt er større i de små selskapene enn de store.

Når det gjelder DV-kostnader per abonnent er dette en helt uinteressant sammenligning. Det er en selvfølge at DV-kostnaden per hode blir mye høyere for mindre selskaper ettersom de forsyner distriktene. Der er det adskillig flere km nett per abonnent. En mye mer interessant statistikk ville

f eks vært antall kunder per fordelingstransformator, som sier noe om de utfordringene distriktsverkene har i forhold til byverkene for å forsyne sine kunder.

Den tredje påstanden er leveringspåliteligheten. Statistikker over utetider hos kundene er hentet fra 2012, og de viser høyere utetider i små selskaper enn store. Og det er ikke så merkelig, for de mindre selskapene er som regel forsynt fra et regionalnett som er eid av andre, større selskaper, og utfallene herfra ble også tatt inn i statistikken for distribusjonsverkene. I 2012 var over 90 % av utetiden for eget selskap forårsaket av andres overliggende nett, ref til KILE-kostnaden. Når statistisk materiale brukes uhemmet uten at det korrigeres for slike graverende feil er statistikken ubrukelig.

3.2.2 Kompetanse

Å lykkes i å få personer med høy utdanning og kompetanse til å bosette seg utenfor de store sentra kan være vanskelig. Det er vesentlig enklere hvis det allerede er et miljø av "likesinnede" på stedet. Lokale e-verk tilbyr interessante jobber for folk med høy kompetanse og et utfordrende fagmiljø. Dette gjør det vesentlig enklere å få andre med høy kompetanse til å slå deg ned i lokalsamfunnet. E-verket som kompetansemiljø kommer hele lokalsamfunnet til gode. I tillegg er som oftest ressurspersoner i yrkeslivet også ressurspersoner i andre sammenhenger, som frivillige organisasjoner, kulturell og politisk virksomhet.

Erfaringene hittil har vært at vårt eget selskap ikke har hatt problemer med å rekruttere folk med høyere utdanning, og da snakker vi om høyt utdannede i et landsdekkende kompetansemarked. Imidlertid er det grunn til å anta at Reiten-rapporten vil vanskeliggjøre rekruttering av høyt utdannede i framtiden. Årsaken er usikkerheten den har skapt om e-verkets framtid, både dets eksistens og risiko for at den foreslåtte DSO-ordningen først vil frata e-verket interessante arbeidsoppgaver, og deretter "sluke" virksomheten.

3.4 Beredskap

I rapportens kap 3.4 kommer det (nok en) påstand. *"De mindre selskapene fremhever ofte at deres styrke er god lokalkunnskap og tilstedeværelse. Videre samarbeider mange med andre selskaper i nærheten om beredskap. Selv om slikt samarbeid gir generelt god beredskap, er det ikke nødvendigvis tilfellet dersom det oppstår en hendelse som rammer selskapene samtidig."* Hvis dette skal være et argument for færre og større selskaper har man skutt seg selv i foten. Så lenge man har mindre nettselskaper i distriktene (på mindre steder) er man i alle fall sikret hjelp fra egne ressurser. I et stort selskap vil man ha få eller ingen lokale ressurser i distriktet til bruk i krisetilfeller ettersom de er rasjonalisert bort, og de øvrige er opptatt med å ivareta de befolkningstette områdene for å spare KILE-kostnader. Og da er situasjonen langt verre for distriktene enn om man fortsatt har lokale, oppegående nettvirksomheter. Ergo er påstandene i Reiten-rapporten feil.

I avsnittet etter kommer nettopp bekreftelsen på at de foreslåtte tiltakene i Reiten-rapporten er meget distriktsfiendtlige:

"Ved behov for feilretting vil nettselskaper prioritere å benytte ressursene sine der KILE-kostnaden er høyest. KILE-kostnaden er gjerne høyest i tettstedene, med mye næringsvirksomhet og størst

verdiskapingstap ved strøbrudd. Gitt dagens virkemiddelbruk vil nettselskaper derfor ha incentiver til å prioritere feilretting i tettbygde strøk først. En slik prioritering er en samfunnsøkonomisk kostnadseffektiv allokering av ressursene.”

For det første er dette et meget arrogant utsagn tatt i betraktning at den reelle verdiskapingen i Norge i stor grad nettopp skjer i distriktene. Samtidig bekrefter utsagnet KS Bedrifts og de mindre selskaperens vurdering av rapportens virkemidler som svært distriktsfiendtlige. Det er ingen tvil om at de mindre selskapene påtar seg et samfunnsansvar ved sin prioritering av strømforsyningen for distrikts-Norge, i motsetning til de store selskapene, som helst prioriterer steder hvor det er mest penger å hente. En annen, tydelig konsekvens av Reiten-rapportens foreslåtte tiltak er en rangering av menneskers betydning avhengig av bosted. Slikt skal ikke forekomme i dagens samfunn. Denne konsekvensen blir ekstra skremmende når man tar spådommene om framtidens vær og klima i betraktning.

Et annet spørsmål er om nettkundene i distriktene vil få en annen og lavere nettleie enn de som bor i sentrale strøk fordi de får levert en vare som helt klart har mangler? Det sier ikke rapporten noe om, men det kan ikke være slik at kundene i distriktene skal betale samme pris som kundene i de områdene hvor beredskap er prioritert.

Når vi vet hvor godt dette fungerer i dag må man spørre seg om hvorfor i all verden skal man endre til noe mye dårligere bare for å tilfredsstille en udokumentert tro på at rendyrking av nettselskaper og sentralisering av makt og funksjoner vil gjøre strømforsyningen i Norge mye bedre?

3.8.3 Ulemper ved integrasjon: Ineffektiv tilpasning (mangel på nøytralitet)

Nøytralitet, kryssubsidiering og barriere for strukturendringer

I rapporten vises det til NVE's betydelige arbeid med nettselskaperens nøytralitet, men at det fortsatt avdekkes mange avvik ved NVEs tilsyn. Det er i følge rapporten avdekket over 1 000 avvik ved 180 kontroller, og de fleste avvikene dreier seg om manglende skille mellom kraftleverandører og nettselskap på internett og generelt manglende rutiner for overholdelse av nøytralitetsplikten. Enkelt beskrevet er problemet kobling mellom nettvirksomhetens nettsider og resten av selskapets, samt adskilte telefonnummer for de samme. For oss som kjører årlige kundetilfredshetsundersøkelser får hjemmesidene dårlig score på grunn av uoversiktighet nettopp på grunn av den manglende koblingen, og kundene rister oppgitt på hodet når de hører om kravet til atskilte telefonnummer. Med andre ord, her brukes store ressurser på bagateller uten betydning.

Kryssubsidiering er også en påstand som går igjen, og man får nesten et inntrykk av at dette foregår i stor stil. Men er det realiteten? Hvorfor blir ikke flere selskaper grepet i kryssubsidiering hvis dette er så utbredt som man får inntrykk av, og når man ser hvilke ressurser som brukes til kontroll? Vi vil påstå at dette foregår i svært liten grad. Selskapene har revisorer med god kompetanse, og eventuell triksing med kryssubsidiering vil fort bli avslørt.

Rapporten fokuserer på bredbåndssatsingen som et aktuelt område for mulig kryssubsidiering. Jeg mener faktisk at det i rapporten vises til bedre lønnsomhet i bredbåndsvirksomheter som er integrert i nettselskapet enn i frittstående selskaper. Her er det underforstått at det kan foregå kryss-

subsidiering. Men årsaken kan med større sannsynlighet være rasjonelle løsninger utløst av samarbeid og samordning av oppgaver. For oss som bor i distrikts-Norge blir påstanden om at nettvirksomhetenes bredbåndsvirksomhet fører til redusert konkurranse nesten litt komisk. Virkeligheten er den at hadde det ikke vært for energiselskapenes utbygging av bredbånd i distriktene hadde det ikke vært noe tilbud om bredbånd der i det hele tatt der fordi lønnsomheten ville vært for lav for de store teleselskapene.

Ut fra vårt ståsted er vi naturlig nok opptatt av lokalsamfunnets utvikling, og vi vet hva som vektlegges av befolkningen: forsyningssikkerhet, leveringskvalitet og høy beredskap. I den sammenhengen stusser vi litt på rapportens formulering om barrierer for strukturendringer. «*En rasjonell utvikling tilsier at virksomhetsområdene bør kunne utvikles uavhengig av hverandre*». Rasjonell for hvem? For befolkningen i distrikts-Norge, små kommuner og grisgrendte strøk? I et territorielt perspektiv er det rasjonelt med en utvikling som i et langsiktig perspektiv gavner lokalsamfunnet og menneskene som bor der. Sektorene finnes knapt lokalt, her overskygger helheten slike teoretiske perspektiver.

«*Den tette integrasjonen mellom nettvirksomhet og aktiviteter knyttet til produksjon og omsetning bidrar ikke til en hensiktsmessig nettstruktur og kan gi høyere nettkostnader enn nødvendig*». Dette er et typisk eksempel på påstandsargumentasjon, et utsagn som ikke er dokumentert, bare påstått. Påstanden er at ledelsen ikke kan utnytte spesialiseringseffekter, dvs gevinster som oppstår når selskapets ledelse kan konsentrere seg om ett virksomhetsområde. Eller «*dette kan gi ineffektiv ressursbruk, dels fordi for mye ressurser benyttes på andre virksomheter enn selve nettet, og dels ved at det fører til redusert konkurranse i konkurranseutsatt virksomhet*.” Ut fra mine vel 30 år i norsk elforsyning har jeg en eneste kommentar til denne påstanden: Den har absolutt ingen rot i virkeligheten. Den interne organiseringen av virksomhetsområdene i avdelinger har hatt meget kompetente personer som ledere, og tilgangen på ressurser innen nettvirksomheten aldri vært noe problem. Men vi ser en negativ utvikling i noen rene nettselskaper, der kravene til avkastning er så høye at beredskapen reduseres, spesielt i distriktene. Risikoen for manglende ressurser er sannsynligvis høyere ved å organisere nettdriften i rene nettselskaper eller datterselskap i konsern enn å beholde dagens organisering. Dette er dokumentert ved økningen i reparasjonstider og antall misfornøyde kunder i områder som de senere årene er overtatt av større selskaper.

Derimot kan gevinstene ved felles bruk av ressurser og utstyr, beredskap, felles risiko og sårbarhetsvurderinger, HMS, felles administrasjon etc være betydelige. Og sammenlignet med argumentasjonen i rapporten, ref forrige avsnitt, langt mer reelle.

Kjennetegn ved nettselskapene – dagens bransjestruktur

Her er det gjort et poeng av at 103 av 136 distribusjonsnettselskaper med inntektsramme har færre enn 10 000 kunder, slik at ca 75 % av selskapene leverer strøm til litt over 10 % av kundene. På motsatt side har vi mindre enn 6 % av selskapene som leverer strøm til 60 % av kundemassen. Men det virkelig viktige spørsmålet blir ikke stilt: Hvor stor geografisk del av Norge (km²) forsynes av disse 103 selskapene? Dette er det interessante tallet. Alle vet at de store selskapene forsyner de største byene med omland, men utfordringen ligger i å forsyne de grisgrendte strøkene. La oss bruke et eksempel, gamle Oslo lysverkers forsyningsområde var 484 km² med ca 300 000 abonnenter, mens

Røros Everks forsyningsområde er ca 2 000 m², og hadde ca 5 000 abonnenter for ca 15 år siden. Hvis det fortsatt er gjeldende politikk at det skal bo folk utenom de store byene må geografi og avstand vektlegges.

4.3 Distribusjonssystemoperatør (DSO)

Her slutter vi oss i utgangspunktet helt til uttalelsene fra DEFO og KS Bedrift. Imidlertid vil vi komme med en tilføyelse:

Om funksjonene systemdrift, beredskap, nettovervåking og krisehåndtering skal underlegges DSO og sentraliseres, vil vi som er langt ute i distriktet måtte sitte rolig og høre DSO styre mannskapene. Dette vil utradere den lokale beredskapen da spredning av mannskaper vil svekke den lokale kunnskapen som det er stort behov for og samtidig hindre mulighetene for rask reaksjon. Og vi vil i alle fall ikke oppleve den reaksjonen vi har fra vårt personell i dag, som kommer fra ferie og fritid for å bidra til å utbedre feil uansett om det er natt eller dag, snøstorm eller sol. Hvilken tilhørighet vil personellet ha til et selskap som er stasjonert 16 mil unna og uten lokalkunnskap? Det viser seg igjen og igjen at lokalkunnskap om nett og nærhet til andre lokale ressurser som utstyr, maskiner og personell utgjør en særdeles viktig del av beredskapen i distriktene. Aldri i verden om en DSO i Trondheim kan sende noen montører til Røros for å gjøre en jobb i krisesituasjon basert på noen enlinjeskjema og et driftsentralbilde!

4.7.4 Selskapsmessig og funksjonelt skille.

Dette temaet er godt behandlet i DEFOs og KS Bedrifts svar på høringen. Derfor vil vi begrense oss til noen kommentarer.

Først er det greit å fastslå at rapporten i dette kapitlet bekrefter vår oppfatning av at *“antall nettkunder ikke nødvendigvis har noen sammenheng med nettets struktur, utstrekning og geografiske utfordringer”* ref vår kommentar i 2.4.4/2.4.5. Men at dette skal være et argument for å fjerne grensen for kravet om selskapsmessig og funksjonelt skille finner vi ingen mening i. Rapporten har selv gjort et poeng av at 103 av 136 distribusjonsnettselskaper med inntektsramme har færre enn 10 000 kunder, underforstått de betyr lite eller ingenting. Men så får det brått stor betydning: *“For det første vil en slik nedre grense, selv om den settes relativt lavt, innebære at svært mange nettselskaper ikke omfattes av kravet om et økt skille. Hvis for eksempel kravet kun gjelder for selskaper med mer enn 10.000 kunder, vil 82 nettselskaper ikke berøres. For det andre kan en nedre grense, uansett hvor den settes, skape incentiver til å ikke gjennomføre omstruktureringer som ellers ville vært bra for samfunnet og for kundene. Et nettselskap som er like under grensen for å bli pålagt økt krav til et skille vil kunne tenkes å takke nei til en omstrukturering, for eksempel sammenslåing med et nettselskap som det grenser til, for å unngå ekstra krav til organiseringen av virksomheten.”* I denne sammenhengen blir 82 nettselskaper et stort antall, men hvor mange kunder er det snakk om? Og så kommer argument nr to som handler om omstrukturering. Er det ikke slik at hele denne rapporten ene og alene handler om, sitat, *“Videre vil en utskilling i nettvirksomheten som en egen juridisk enhet innebære at forholdene blir bedre lagt til rette for omstrukturering, for eksempel sammenslåing av nettselskaper.”*

Et krav om selskapsmessig og funksjonelt skille vil sette stor fart i en for distrikts-Norge svært uheldig strukturendring. Vi konstaterer at rapporten ikke inneholder en eneste dokumentert vurdering/beregning av den samfunnsøkonomiske gevinsten som det vises til. I en sak med så vidtrekkende konsekvenser for distriktene og nettvirksomheter som er lokalisert her er det ikke akseptabelt kun å synse. Her må det foretas grundige, nøytrale analyser. Dette har etter vår mening så store konsekvenser at lovverket rundt forvaltningen krever en slik vurdering.

Når ikke en gang EU, etter grundige vurderinger, har funnet det hensiktsmessig (og lønnsomt) å innføre en slik bestemmelse må det være tillatt å spørre hvorfor dette skal være så mye mer betydningsfullt for Norge. Argumentet om det store antall nettselskaper i Norge holder heller ikke ettersom det er mange EU-land med tilsvarende nettstrukturer. Kanskje det kunne være en ide å se til EU for å lære? Eller kan det være at det ligger noen vikarierende motiver bak, som ønske om sentralisering av makt og funksjoner?

Rapporten beskriver en del ulemper/ekstrakostnader ved innføring av selskapsmessig og funksjonelt skille, og at dette vil ramme de mindre selskapene kraftigere enn større (s. 48), men *“Fordelene ved sterkere skille mellom monopol og annen virksomhet er imidlertid så omfattende at det ikke er noen grunn til at disse ikke skal komme alle nettkundene til gode.”* Er denne fordelene beregnet? Vi har ikke sett ett eneste forsøk på beregninger som kan underbygge påstanden, bare påstandsargumentasjon. Skal dette danne grunnlaget for en framtidig nettstruktur i Norge?

En beslutning om utskilling og sammenslåing av nettselskaper vil utløse et skred av e-verk som kommer på salg, da øvrig virksomhet ikke vil være tilstrekkelig til å drive videre. De store selskapene er rimelig skrapet for egenkapital så de har lite eller ingenting å kjøpe for, mens mange mindre selskaper har en høy egenkapital. Konsekvensen er at de mindre selskapene blir solgt til en svært lav pris. Kjøperne får en gavepakke i form av egenkapitalen og inntektsrammen som tilføres (en drivkraft for oppkjøp/sammenslåing), mens de opprinnelige eierne og nettkundene er de store taperne. Eller sagt med andre ord, de store selskapene beriker seg på bekostning av distriktene og en sikker strømforsyning der (utarming av distriktene), og det overføres verdier og mer makt til de sentrale strøk av Norge. Dette har vi allerede sett gode eksempler på. Ett av dem er et lite naboverk som ble oppkjøpt til en brøkdel av reell verdi. Det var ingen konkurrerende tilbydere der. Og i etterkant har dårlig beredskap rammet beboerne i området samtidig som e-verkets tidligere servicetilbud er redusert..

Øvrige kommentarer

Reiten-rapporten drøfter ikke samarbeid mellom selskaper i særlig grad. Ved gjennomgangen av rapporten har vi funnet en setning under 3.3 Kostnadseffektivitet: *“Kompetanseforskriften hindrer etablering av kostnadseffektive samarbeidsløsninger mellom selskapene.”* Men inntrykket vi har etter å ha gått gjennom rapportens utredninger om funksjonelt skille er at dette vil utgjøre et like stort hinder for samarbeidsløsninger?

Vi kan legge til at vårt selskap har deltatt i en samarbeidsallianse i 20 år, og slik utnyttet stordriftsfordeler samtidig som de betydelige smådriftsfordelene er beholdt. Dette er en langt bedre måte å samarbeide på enn fusjoner/oppkjøp, som kun tilgodeser den sterkeste parten.

For øvrig gir vi vår fulle tilslutning til DEFOs kommentarer om samarbeid mellom selskaper.

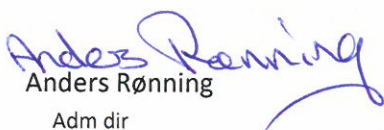
Vår andre kommentar er et lite avsluttende hjertesukk: Hvorfor skal de mest effektive nettselskapene i Norge raderes ut med den ene begrunnelsen at de er for små, mens de store selskapene skal berike seg og skaffe seg mer makt till tross for at de bare er ca midt på treet når det gjelder effektivitet?

Den viktigste årsaken til min kritiske holdning til Reiten-rapporten er nok at rapportens perspektiv er teknisk/økonomiske vurderinger av strømnettet med størst oppmerksomhet der folk bor tett, mens mitt er distriktenes og lokalsamfunnenes overlevelse og utvikling. Jeg opplever nettet å være til for folk som bor her i landet, ikke omvendt!

Til sist er det fristende å si om sammenslåing av nettselskaper i distriktene som Flettfrid Andersen sa om atombomben: "Atombomben er grei den, i og for seg, men den passer ikke her på Singsaker!"

Med vennlig hilsen

Røros Elektrisitetsverk AS

Anders Rønning
Adm dir